

דְּרָשׁוֹת

פרשת שלח, תשע"ח, מספר 1272

ראשי בני ישראל המה – ואלה שמותם

יצחק הנשקה

מסתבר, שאין מדד אחד שרק על פיו תיקבע הצלחת השליחות, אך עיון בשליחויות השונות המתוארות במקרא עשוי לספק לנו תובנות, גם אם חלקיות.

יש שליחויות קטנות שעליהן אין צורך להרחיב את הדיבור. אלו הן שליחויות של העברת מידע או הזמנה, שאין בהן צורך בתכונות מיוחדות, בחוכמה רבה או ברגישות כדי להצליח.⁴ הצלחת שליחות כזאת אינה קשורה באישיות השליח ובדרך ביצוע השליחות, ואינה עניין לדיונו. נתמקד בשליחויות שבהן יש משקל מכריע לאישיות השליח ולהתנהלותו.

השליחות הגדולה הראשונה שאנו מוצאים היא, כאשר אברהם שולח את עבדו למצוא אישה ליצחק (בר' כ"ד). השליחות הזאת נחלה הצלחה גדולה, שכן יצחק אכן נשא את רבקה לאישה, בעודו נשאר בארץ, כדרישת אברהם. גם לטווח הארוך הצליחה השליחות, שכן נישואין אלו הם הבסיס לבניית עם ישראל.

שליחות משמעותית נוספת היא השליחות ששולח יעקב את המלאכים לקראת המפגש הטעון עם עשיו (בר' לב:ד). זאת אינה שליחות טכנית: הם צריכים לפגוש איש מסוכן, מלא שנאה, זעם ומרירות, שבידו לפגוע ביעקב ובמשפחתו. השליחות נועדה לפייס אותו, כדי שלא יפגע ביעקב. יעקב אומנם הדריך אותם, מה לומר ואיך לתזמן את המפגשים, אך עדיין היה הכול תלוי בהם. ובמבחן התוצאה – הם הצליחו.

בהמשך, יעקב שולח את יוסף מחברון לראות את שלום אחיו ואת שלום הצאן (בר' ל"ז). בין אם יעקב מודע ליחסים המתוחים שבין יוסף לאחיו ובין אם לאו, אנחנו יודעים כי על רקע אותם יחסים אין מדובר בשליחות טכנית

טכניים, הקשורים לעניינים צבאיים ולכללי הריגול, אלא שאנו מבקשים להתמקד בפן הערכי של ההבדל.

⁴ כגון שליחי בלק להביא את בלעם (במ' כ"ב); חירה, שליחו של יהודה להחליף את העירבון בגדי העיזים (בר' לח:כ); שליחי אחיזה לבעל זבוב לשאול אם יקום מחוליו (מל"ב א), ועוד. המסר פשוט וברור, ואין זה חשוב מיהו השליח, ואיך הוא מבצע את השליחות.

שליחות המרגלים נכשלה כישלון חרוץ. בהנחה שמטרת השליחות הייתה לייעל ולהקל על כיבוש הארץ, ההפך הוא שהתרחש, והכול נדחה בארבעים שנה. השליחות פגעה במטרה שלשמה היא נוצרה, וזאת מעבר לפתם שנרשם בתולדות ישראל: המאיסה בארץ חמדה (תה' קו:כד) שיצרה בכייה לדורות.¹

שליחות דומה, לכאורה לאותן מטרות, נעשתה כעבור ארבעים שנה, על ידי יהושע: "וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מִן הַשְּׁטִים שְׁנַיִם אַנְשִׁים מְרַגְלִים חָרָשׁ לֵאמֹר לְכוּ רְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְאֶת יְרִיחוֹ" (יה' ב:א). כזכור, שליחות זאת נחלה הצלחה: "וַיֹּאמְרוּ אֶל יְהוֹשֻׁעַ כִּי נָתַן ה' בְּיַדְנוּ אֶת כָּל הָאָרֶץ וְגַם נִמְגּוּ כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ" (שם, כד). התקבל מודיעין על המצב המורלי הירוד של יושבי הארץ, והמידע הזה עצמו סיפק ביטחון ותקווה להצלחה במלחמת הכיבוש.

מה בין שליחי משה לשליחי יהושע? מהו הגורם לכישלון שליחי משה, גורם שלא התקיים בשליחות יהושע? השאלה מתעצמת לאור דברי אברבנאל (במ' י"ג, ד"ה וידבר ה'), שמרגלי יהושע היו "אנשים רקים ופוחזים".² אם בריקים ופוחזים עסקינן, קשה עוד יותר להבין את הצלחתם מול שליחי משה, שהתורה הגדירה אותם כראשי בני ישראל.

כדי להבין את ההבדל,³ נבדוק אלו שליחויות נוספות אנו מוצאים במקרא. אומנם

* יצחק הנשקה, איש מחשבים, פסגות.

¹ בבלי סוטה לה ע"א ובמקבילות: "אמר רבה אמר רבי יוחנן אותו היום [ערב] תשעה באב היה אמר הקדוש ברוך הוא הן בכו בכיה של חנם ואני אקבע להם בכיה לדורות".

² כשיטתו בפרשת מקץ בר' מב:ז: "כי האומנות הזה (=ריגול – י.ה.) לא ימצא כי אם באנשים רקים ופוחזים. לעומת זאת, במדרש נאמר כי מרגלי יהושע היו פנחס וכלב (במ"ר שלח, טז).

³ לא מעט מאמרים עוסקים בשאלה זו, אלא שאין כאן אפשרות לדון בהם. גם ב"דף השבועי" נכתבו שני מאמרים העוסקים בשאלת ההבדל בין שתי השליחויות. ראו מאמרו של מרדכי קידר (דף [שבועי לפרשת שלח, תשנ"ח, מס' 241](#)), ומאמרו של אלי ספרוני (דף [שבועי לפרשת שלח, תשס"ג, מס' 657](#)). שני המאמרים עוסקים בהבדלים

שה"אני" שלו תופס מקום, כך הוא מחבל בסיכווי השליחות.⁶

לכאורה ניתן לסתור את הכלל הזה בנקל, אם נזכור את השליחות הגדולה מכולן, היא שליחותו של משה להוציא את ישראל ממצרים, לתת להם את התורה ולהביאם לארץ ישראל. אין ספק שמדובר בשליחות, שהרי בפסוקים רבים מפורש כי משה נשלח ע"י הקב"ה,⁷ ומבצע השליחות הזאת אינו אנונימי.

התשובה מתבקשת מאליה: משה רבנו היה שליח בעל שם, אך אצל משה אין צורך להעלים את שמו, שהרי "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֶנּוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה" (במ' יב:ג). "עניו" משמעו שאין לו אגו, הוא אינו עסוק כלל בעצמו, כל כולו ממוקד במטרת השליחות. בשונה מהשליחים האחרים, אין צורך להעלים את שמו של משה כדי לבטא את ביטול ה"אני".

אין כוונתנו לטעון, ששליחות במקרא מצליחה או נכשלת על פי מדד השם בלבד. לא סקרנו כאן את כל השליחויות שבמקרא, ומסתבר שיש מדדים נוספים. אך הדוגמאות כאן נותנות מקום להנחה, שלפרסום השם ולהסתרתו יש משמעות רבה בהקשר זה של הצלחת השליחות.

המדד הזה להצלחת שליחויות חשוב שיובא בחשבון בעת שאנו מחליטים על מינוי שליחי ציבור למיניהם. ככל שלשליח הפוטנציאלי יש אגו גדול יותר, כך יקטן הסיכוי להצלחת שליחותו, ולהפך. וכמובן, עלינו לחשוב בהתאם לכך על השליחות שלנו עצמנו בעולם הזה..

עורך: פרופ' יוסף עופר עורכת לשון: רחל הכהן שיי

הדף השבועי יוצא לאור
על ידי הפקולטה למדעי היהדות ולשכת רב הקמפוס

בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע
יש לשמור על קדושת העלון

⁶ כך הדבר גם בהלכות שליחות: שלוחו של אדם כמותו, כל עוד מעשיו נאמנים לשליחות, אך ברגע שהוא פועל שלא לטובת השליחות, מעשיו אינם מתייחסים למשלח, כפי שנאמר במקומות רבים בתלמוד: "לתקוני שדרתיך ולא לעוותי".

⁷ "וְעַתָּה לְכֵה וְאַשְׁלַחְךָ אֶל פְּרַעֲה וְהוֹצֵא אֶת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם" (שמ' ג:י); "שְׁלַח נָא בְּיַד תְּשַׁלַּח" (שם ד:יג); "לְכָל הָאֵתָת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחוּ ה' לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" (דב' לד:יא); "וַיִּשְׁלַח ה' אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אֶהֱרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת אֲבֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם" (שמו"א יב:ח), ועוד הרבה.

גרידא. היכולת לראות את שלום אחיו מחייבת הידברות איתם, ולאחר מכן על יוסף לחזור ולדווח. השליחות הזאת נכשלה, כידוע, כישלון חרוץ, הן לטווח הקצר והן לטווח הארוך: יוסף לא חזר לאביו להשיבו על שלום אחיו ושלום הצאן, ומכוח אותה שליחות אומללה ירדו ישראל לגלות מצרים.⁵

שליחות נוספת שבה יש משקל לאישיות השליח, היא השליחות ששלח יואב את האישה החכמה מתקוע אל דוד, כדי לשכנעו להחזיר את אבשלום, למרות שרצח את אמנון (שמו"ב י"ד). השליחות הזאת הצליחה (שם, כא): "וַיֵּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל יוֹאָב הִנֵּה נָא עֲשִׂיתִי אֶת הַדְּבָר הַזֶּה וְלָךְ הָשֵׁב אֶת הַנֶּעֱר אֶת אַבְשָׁלוֹם".

ניתן לזהות מכנה משותף אחד, מדד להצלחה או לכישלון, בכל השליחויות הללו: כאשר יש לשליח או לשליחים שם – הם נכשלים. כאשר המקרא אינו מספר לנו מה שםם – הם מצליחים.

נתחיל בפרשתנו. לשליחי משה יש שמות מפורטים, אנשים חשובים אחד אחד: "כָּלֶם אֲנָשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה, וְאֵלֶּה שְׁמוֹתֵם" (במ' יג:ג-ד). לעומתם, לשליחי יהושע אין שמות, עובדה המפתיעה כשלעצמה. סיפור כה ארוך ומפורט, עם הדרמה שבמפגש עם רחב ביריחו, ההתחבאות, ההסכם עימה והבריחה - דרמה גדולה לאין ערוך ממה שעבר על המרגלים של משה, ואין להם שמות! אין ספק שהתורה מלמדת אותנו משהו בעצם העלמת השמות.

גם לעבד אברהם אין שם – הוא נקרא "האישי" או "העבד", ללא שם (רק חז"ל אמרו לנו שזהו אליעזר). וגם עובדה זו מדהימה: סיפור ארוך, מורכב וחשוב, ולגיבור הראשי בסיפור אין שם!

למלאכים ששלח יעקב לפייס את עשיו אין שם, אך ליוסף, שנשלח לראות את שלום האחים, יש, כמובן, שם.

גם לאישה התקועית אין שם. היא נקראת תקועית ונקראת חכמה, ושם אין לה. גם כאן, צריך סיבה טובה להעלים את שמה.

מסתבר שהעלמת השם מבטאת העלמה של האגו. השליח מבטל את עצמו למטרת השליחות, אינו חושב כלל על עצמו ומזוהה לחלוטין עם השליחות.

אם אין לשליח אגו – לשליחות יש סיכוי להצלחה. אך ככל שהשליח מרוכז בעצמו, ככל

⁵ "שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים" (בבלי שבת י ע"ב).